

УДК 94 (438) «1914/1921 (045)

БОЄЧКО Владислав Федорович,
 доктор історичних наук, професор
 кафедри історії України Черкаського
 національного університету імені
 Богдана Хмельницького,
 e-mail: osbb53@ukr.net

РОЗБУДОВА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1914–1921 рр.

У статті досліджено особливості процесу формування партійно-політичної системи Польщі часів відродження державності поч. ХХ ст.. Визначено, що суспільно-політичні організації пройшли тривалий час організаційного формування ще до утворення незалежної держави. З'ясовано, що під час Першої світової війни політичні сили об'єднувалися за зовнішньополітичною орієнтацією, а після здобуття незалежності основою для об'єднання стали внутрішньополітичні чинники. Це визначало форми і напрямки діяльності партій та еволюцію програмних позицій боротьби за суспільно - політичний устрій. З'ясовано що значна кількість етнічних груп у суспільстві створювала проблеми для політичних партій які прагнули зміцнити унітарність Польщі.

Ключові слова: відродження Польщі, політичні партії, суспільно-політичні організації, Польська держава, програми політичних партій.

Постановка проблеми. Аналіз відродження та розбудови політичної системи Польської республіки в 1914–1921 рр. не лише дозволяє поглибити знання з історії цієї держави, а й дає можливість виявити та дослідити проблеми, які виникали в період її становлення та розвитку. Досвід Польської держави, накопичений в процесі незалежного державотворення в міжвоєнний період, має певну цінність і для України, оскільки вивчення практики функціонування парламентсько-демократичного устрою країни може стати корисним досвідом у подальшому реформуванні політичної системи та демократизації всіх сфер життя українського суспільства. З'явилася можливість неупередженого висвітлення тих питань, які раніше мало досліджувались або висвітлювались однобічно, в контексті панівної радянської ідеології. До таких, безсумнівно, належить становлення та функціонування парламентської демократії Польської республіки.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях українських учених простежено прагнення дати більш об'єктивну, ніж за радянської доби, оцінку історії Другої Речі Посполитої. Українська полоністика представлена ґрунтовною працею Л. Зашкільняка і М. Крикуна [1]. У ній автори на основі нових джерел, здобутків історіографії та новітніх методологічних підходів розкрили різноманітні суспільні прояви життя поляків у різні історичні епохи, зокрема і у міжвоєнний період, а також показали взаємини поляків з сусідніми народами. Автори цілком справедливо відзначили, що відродження Польської держави стало результатом багатовікової політичної традиції, державотворчих прагнень польської нації, сприятливих внутрішніх політичних і соціально-економічних чинників та міжнародної ситуації. Варто особливо виокремити працю відомої тернопільської дослідниці Л. Алексієвець [2], оскільки в ній міститься ґрунтовний аналіз створення та функціонування польської політичної системи в 1918 – 1926 рр. Дослідження львівської полоністки З. Баран [3] стосується відродження і становлення Польської держави 1918–1921рр. Польська історіографія представлена значною кількістю робіт, що досліджують формування суспільно-політичних сил Польщі доби відродження державності Я. Фарися [4], З. Хемерлінга [5], Я. Борковського [6]. Сучасні історики Польщі не ідеалізують розвиток Польської республіки, намагаються об'єктивно його оцінювати, аналізувати всю суперечливість політичної діяльності різних політичних партій в процесі формування нової держави. Зокрема, багатоаспектним аналізом суспільно-політичного розвитку Польщі позначені праці П. Вандича [7], М. Топорика [8] та С. Маківича [9]. Загалом польська історіографія представлена значною кількістю досліджень. Їй належить вагомe місце в історіографічному доробку з означеної проблематики.

Метою нашої статті є дослідження особливостей формування політичних партій в процесі відродження державності Польщі .

Виклад основного матеріалу. Становлення державності Польської республіки після Першої світової війни відбувалося за умов активізації демократичних та революційних процесів як у Європі так і на польських землях. Формування основ суспільно-політичного устрою відновленої держави значною мірою залежало від позиції, прагнення й активності різних політичних партій та громадсько-суспільних угруповань, їх ідеології. У пошуку стабільної конституційно-політичної моделі Польща «рухалася від слабкого парламентського режиму до контрверсійної авторитарної системи» [7, 265]. Польська держава, щонайменше до 1926 р., існувала в умовах демократично-парламентської системи. Це сприяло об'єднаним прагненням у різних сферах і площинах національного, суспільного, економічного та культурного життя. Подібне явище виникло, втім, у всіх країнах Центрально-Східної Європи, які в 1918 р. здобули незалежність. Варто також додати, що внаслідок специфіки суспільно-політичного життя в окремих польських територіях, діючі там партії внесли після відродження Польщі до її розбудови різноманітні, подекуди цілком відмінні традиції, форми й методи своєї діяльності. Так, специфіка політичного життя Галичини сформувала типи партій, наближені до центральноєвропейських моделей. Їх діячам, незалежно від їхнього політичного походження, була притаманна лояльність щодо державної влади, переоцінка ролі парламенту і схильність до компромісів. Натомість, кожні починання партій, які діяли на території, що колись належали Пруссії, були визначені необхідністю боротьби з германізаційною політикою німецьких властей. Значну роль у цьому протистоянні відіграли ендеція, партія християнських демократів і католицькі організації, які не лише пробуджували у широких верств національну свідомість, а й відстоювали ідею боротьби за незалежність Польської держави. Території, що колись анексувала Пруссія, де домінував вплив правоцентристських партій, увійшли до суспільно-політичного життя Другої Речі Посполитої як такі, що мали порівняно високу культуру праці у місті й на селі, суспільну дисциплінованість, а також деякий консерватизм. Складні умови партійно-політичної діяльності, що були в Королівстві Польському, сформували по-стать діяча-підпільника та тип кадрової організаційно-дисциплінованої партії. Водночас вони сприяли формуванню вузьких діючих таємних груп. Окремих діячів Королівства характеризували схильність до прийняття індивідуальних і самостійних рішень, а ще – недовіра у міжпартійних контактах. Конституція 1921 р. 108 статтею гарантувала громадянам Польської держави право коаліцій, зібрань, утворення товариств і союзів [10]. Правові положення, що діяли у Польщі від часу здобуття в 1918 р. незалежності до травневого перевороту 1926 р., створювали політичним партіям широкі можливості для діяльності. В існуючій тоді системі парламентської демократії вони відігравали вирішальну роль у законодавчій та виконавчій владах. Партії, залежно від своєї волі й значення в різних державних структурах, впливали на рішення сейму, а також політику урядів, делегуючи до них своїх представників. Маючи на увазі згадані обставини й проблеми, що стосуються становлення і розвитку суспільно-політичних партій та об'єднань у контексті національно-державного будівництва, перейдемо до характеристики партійно-політичних структур, які сформувалися на польських землях напередодні 1918 р. й розвивалися в роки Другої Речі Посполитої. Час після Першої світової війни – доба відродження та утвердження державності слов'янських народів – став часом розвитку масових суспільно-політичних об'єднань і партій. Політичні партії віддзеркалювали всі складності й суперечності післявоєнного розвитку країни. Незаперечним є те, що ставлення різних політичних сил до власної національної державності виявилось важливою передумовою, яка визначила у подальшому їх позиції під час державотворчих процесів [2, 166]. Партійно-політична система Польщі, яка отримала державну самостійність після Першої світової війни, складалася в процесі політичної диференціації польського суспільства шляхом трансформації політичних сил, їх ідейно-програмних установок за нових обставин. Внутрішньополітична орієнтація, на наш погляд, стала основною відмінною ознакою їх політичної конфігурації, на протигагу від зовнішньополітичної напередодні та в роки Першої світової війни. Все це визначало не тільки форми й напрями діяльності різних партій, а й еволюцію програмних позицій боротьби за суспільно-політичний устрій на етапі відновлення Польської держави.

Новоформована польська партійно-політична структура після 1918 р. стала важливою функціональною частиною представницько-парламентської системи. Вона відображала соціальну і національну структуру відновленої Польщі, була виявом досягнутого на початку ХХ ст. рівня економічних відносин. Соціально-класова структура загалом відповідала рівневі європейських країн із особливостями, що випливали з характеру попереднього соціально-економічного і політичного розвитку. За структурою населення вона поступалася передовим країнам: 74% людності проживало на селі й 26% – у містах (у східному регіоні лише 13%). У сільському господарстві було задіяно майже 64% населення, промисловості – 17,2%, торгівлі – 6,2%, на транспорті та комунікації – 3,7 %, в адміністрації – 3,2 % [1, 459]. Особливістю соціально-економічного становища була різноманітність соціальної і національної структур різних регіонів. Суттєво проглядалася диференціація основних верств населення, за значної питомої ваги селян, робітників, дрібних власників та ремісників. Так, у соціальній структурі населення в 1921 р. селяни становили 53,2%, робітники – 27,5%, дрібні власники і ремісники – 11,0% [1, 459]. Багатонаціональність держави створювала для партійно-політичних правлячих кіл певні проблеми, які стояли на позиціях інтеграції та зміцнення унітарності Польщі як національної держави, обмежували відцентрові й «сепаратистські» прагнення тих національностей, котрі компактно заселяли регіони: українці, німці, литовці. За переписом 1921 р., з урахуванням коректив, пов'язаних з його неповнотою, у країні проживало 64% поляків, 16% українців, 10% євреїв, 5% білорусів, 4% німців, а також 1% росіян, чехів, литовців та представників інших національностей разом узятих. Поляки домінували у центральному регіоні, натомість із наближенням до кордонів їхня частка зменшувалася. На Поліссі, Волині, у Східній Галичині вони становили меншість: Полісся – 24%, Волинь – 16%, Східна Галичина – 26%. Польське населення переважало у великих містах – Познані – 94%, Кракові – 84%, Варшаві – 72%, Лодзі – 62%, Львові – 62%, Вільно – 56% [1, 459]. У нових політичних умовах початку ХХ ст. посилилась активність національних меншин, набрала сили тенденція до їх організаційного згуртування та політичного самовизначення, розгорнувся процес самоствердження утворених національних політичних партій, кристалізації їхніх програм і активної боротьби за вплив на маси. У перші роки існування відродженої Польської Республіки вже функціонувала розгалужена мережа різноманітних за характером і програмними засадами політичних партій. Було політичне розмаїття та примноження партій. Так, у 1926 р. зафіксовано 26 польських та 33 партії етнічних меншин, а 31 з них досягла законодавчого представництва [2, 170]. З-поміж найважливіших політичних угруповань, які відіграли вагомий роль у Польській державі, варто відзначити консервативні, національно-демократичні, селянські (людові) й соціалістичні [7, 438]. Найдавніші традиції належали консервативним угрупованням, що виражали інтереси передусім землевласників й знаходили в них своїх прихильників, так би мовити соціальну основу. Частково шукали опори серед великих буржуа й консерватори. Вони представляли рух, який погоджувався співпрацювати з імперською владою. На початку ХХ ст. консерватори зробили спробу інтеграції в тісніші організаційні межі, пристосовуючись до вимог системи парламентської демократії [11, 138–141]. У вільній Польщі вони симпатизували то пілсудчикам, то ендеції. Під їх контролем перебували два впливових друкованих органи: «Час» у Кракові та «Слово» у Вільно. До найвідоміших ідеологів цього напрямку належав публіцист і письменник С. Мацкевич [9, 19]. Схожий характер мав національно-демократичний табір, який виріс здебільшого з позитивістського та ліберального рухів. Виступаючи як представники інтересів польського народу, націонал-демократи проголошували насамперед необхідність підготовки суспільства до боротьби з державами-загарбниками. Як загальнопольський рух, національно-демократичний табір, виступаючи з гаслами солідарності й національної єдності, а також проголошуючи націоналізм, зміг інтегрувати буржуазію, дрібне міщанство, інтелігенцію, а також здобути прихильність у частини селян і робітників. Під час революції 1905–1907 рр. ендеки на польських землях у складі Російської імперії висловилися за політику угоди з царатом. Одночасно вони обстоювали автономію для Польського Королівства в межах Російської імперії, прислухаючись до національних, суспільно-політичних та соціально-економічних прагнень частини польських заможних

верств населення. Напередодні Першої світової війни ендеки в Королівстві Польському виступали за співпрацю з Росією, вороже ставлячись до Німеччини. В основі ідеології польської правниці в умовах відродженої національної державності була ідея парламентської республіки, хоча праві партії не стали послідовними прихильниками парламентської демократії, вважаючи, що польське суспільство до неї ще не готове. Однак за умов, коли переважна більшість спільноти вбачала у демократичному правлінні крашу гарантію майбутнього Польщі, повністю переорієнтувалися на західні держави Антанти, проголошуючи вимогу об'єднання польських земель та утворення незалежної Польської держави, і завбачливо надали перевагу формуванню суспільно-політичного устрою у формі парламентської демократії. Національний табір, який усвідомлювали як захисника польської державності, віддзеркалював багатоетнічні та федералістські традиції давньої Польщі до періоду поділів. Його представники, наполягаючи на тому, що лише поляки можуть бути господарями у відновленій державі, прагнули усунути етнічні меншини від дієвої участі у політичній владі. Вони також намагалися, наскільки було можливо, культурно колонізувати всіх їх, за винятком євреїв, котрих правниця розглядала як неспроможних до асиміляції, і яких потрібно позбавити громадянства. У такий спосіб прагнули створити цілісне польське суспільство. Основною рисою суспільної програми було прийняття принципу солідарності, економічної програми, її основи – приватної власності, пов'язаної з колонізацією народного господарства і наполяганням на конституційній й адміністративній централізації. В культурі, освіті та звичаях домінували націоналістичні ідеї, підтримані культом традицій і відзначені привілейованою роллю католицького костелу.

Окреме місце в суспільно-політичній конфігурації польського суспільства належало християнським демократам (Християнська демократія), які спиралися в принципі на ту саму соціальну базу, що й ендеки. Цей рух був виразніше клерикальним, сповідував християнсько-соціальну ідеологію *Rerum Novarum* [2, 173]. Спроби організації партії хадеків, яка на схожих засадах діяла в країнах Західної Європи, були зроблені на зламі XIX–XX ст. на всіх без винятку польських територіях. Християнсько-суспільний рух під пруським пануванням, базуючись на ґрунті суспільної солідарності, об'єднувався на основі гасел захисту католицької віри і прав польської національності від переслідувань німецькою стихією. Також у цей час у Галичині й Цешинській Сілезії зроблено спробу організувати партію хадеків (Союз Сілезьких католиків, Польський народний центр). Зате утворення в Польському Королівстві під час революційних подій 1905–1907 рр. об'єднання християнських робітників, як і організацію в той же час з ініціативи ендеків Національного робітничого союзу, потрібно трактувати як прояв проникнення у робітниче середовище суспільно-консервативних угруповань. Представники радикального напрямку християнських демократів у перші роки існування Другої Речі Посполитої в програмних документах приділяли увагу визначенню шляхів досягнення національної незалежності, а також розробці проектів соціально-політичних і духовних перетворень у польському суспільстві. З-поміж політичних діячів-хадеків найбільшої популярності набув В. Корфанти [12]. Особливою формою організації суспільно-політичного життя сільського населення був селянський (людовий) рух [6]. Селянство за умов відновлення польської державності становило більшу частину населення і, природно, стало об'єктом гострої боротьби між різними політичними партіями за вплив на нього. В атмосфері напружених національних і соціальних колізій рубежу XIX–XX ст. на польських землях зросла політична активність селянства, виникли селянські партії, які боролися за самостійну політичну роль у роки незалежної Польської держави. Вони намагалися відображати інтереси різних верств села, зокрема найбідніших селян. Надзвичайна активність селянських партій спричинена незавершеністю аграрних перетворень і сприятливою для цього системою парламентської демократії. Зауважимо, що у 90-х роках XIX ст. організованої форми селянський рух набрав у Галичині, оскільки цьому сприяли відповідні політичні умови, насамперед автономія, яку мав край. Зате в Королівстві Польському розвиток самостійного політичного руху селян наразився на труднощі як з огляду на законодавство Росії, так і через те, що на зламі століть значний вплив серед сільського населення отримали ендеки. Тільки від моменту здобуття Польщею незалежності тут простежується тенденція посилення селянської активності. Найвпливо-

вішою силою у польському політикумі після Першої світової війни й парламентській системі була селянська партія «Пяст». Її підтримувало переважно польське селянство Галичини. Народна партія виникла у 1895 р. З 1903 р. – Польська народна партія. Тоді ж було схвалено її програму, в якій проголошені вимоги впровадження загального виборчого права, парцеляції земель великих власників, розвитку на селі соціальних інститутів, досягнення незалежності Польщі, проголошення народної республіки [13]. У 1913 р. внаслідок розколу, виникли дві партії: ПСЛ-Лівиця і ПСЛ «Пяст»; якщо перша симпатизувала Ю. Пілсудському, то друга була ближче до ендеції. Націоналістична, періодично пов'язана з правими, ПСЛ «Пяст» опиралася здійсненню радикальних аграрних реформ, побоюючись того, щоби білоруські та українські селяни у східних регіонах не отримали переваги за рахунок польських і щоби принцип приватної власності не був підданий небезпеці. Партія «Пяст» діяла щодо селян шляхом опікування громадської роботи та інших видів сприяння з боку держави. Це потребувало від неї намагання бути завжди урядовою. Партія користувалася підтримкою населення, найбільше в Галичині, про що свідчать результати виборів, наступний вплив на формування виконавчої влади, популярність і впливовість її лідерів – В. Вітоса, М. Ратая, В. Керніка. Інша селянська партія – «Визволене» – активно боролася за реалізацію своїх концепцій державного устрою Другої Речі Посполитої, соціально-економічні перетворення і визначення державних кордонів країни. Посилення політичної активності селян примусило партію в 1918 р. значно радикалізувати програмні вимоги, виступаючи за надання повної національної незалежності польському народові, а у доповненнях до програми від 1916 р, ухвалених на з'їзді 1–2 листопада 1918 р., партія стала на засади парламентської демократії [6,324]. Висунута ПСЛ «Визволене» вимога радикальної аграрної реформи, її боротьба за демократизацію політичного устрою Польської держави і соціальну емансипацію селянства сприяли підвищенню рівня зрілості селян-виборців, активному залученню до політичної діяльності, що було суттєвим кроком на шляху до усвідомлення їх ролі та дій щодо необхідності корінного перетворення польського суспільства на основі парламентського управління. Виступаючи на парламентських виборах 1919 р. і 1922 р. з власним списком, «Визволене» здобуло підтримку і брало активну участь у діяльності вищого законодавчого органу Другої Речі Посполитої [5,424]. Соціалістичний рух розвивався помірно, паралельно в усіх польських дільницях, перебуваючи у сфері впливу двох моделей соціалістичних партій: сформованої в умовах монархічної Росії та національних демократій Заходу. Певною специфікою польського соціалістичного руху, на наше переконання, був його порівняно ранній поділ на дві течії: незалежно-реформаторську та революційно-інтернаціоналістичну. Однак він стосувався не всіх польських земель, а тільки Королівства Польського, де соціалістичний рух діяв за умов глибокої конспірації. Натомість в «австрійській» частині Польщі наявні мінімальні конституційні свободи дещо сприяли соціалістичній пропаганді. Робітничий рух у Галичині виник раніше, ніж у Королівстві, але внаслідок відсталості соціальної структури цього регіону не набув послідовності й динамічності. Значні відмінності у федеративно-правовому устрої держав, що розділили Польщу, призвели до різних темпів формування суспільної свідомості робітничих верств населення. В австрійській частині цей процес проходив в умовах господарського застою краю, суспільної і культурної відсталості, що було зумовлено як намаганням австрійських властей перетворити Галичину в напівколонію, так і політикою польських заможних класів, які зберегли та зміцнили свої економічні та політичні переваги. У Королівстві Польському умови формування соціалістичного руху були значно складнішими через відсутність громадянських свобод у імперії Романових. На польських землях у складі Німеччини посилення асиміляторської політики властей викликало стихійний опір польського населення. Намагання зберегти рідну мову і католицьку віру створювало сприятливий ґрунт, з одного боку, для розвитку національної самосвідомості, а з іншого – для поширення ідей соціальної співдружності перед загальною небезпекою. Незважаючи на територіальний поділ, між соціалістичними партіями цих трьох регіонів-Польщі (ППС, ППСД і ППС під німецьким пануванням) налагоджено тісні контакти. Також варто додати, що СДКПіЛ та утворені після розколу в ППС у 1906 р. ППС-Лівиця і ППС-Революційна фракція представляли партії конспіративного типу, які діяли в особли-

вих умовах Росії. Зате ППСД, діючи легально, набувала рис, типових для соціал-демократичних партій західних країн. Разом із виховними функціями намагалася здобути якнайбільшу кількість виборців. Початок Першої світової війни спричинив подальше структурування політичного життя і створив ширші умови для утворення міжпартійних блоків у межах всіх польських територій. Суттєву поправку внесло відновлення Польської держави: відбулися зміни настроїв у суспільстві, на які змушені були зважати всі політичні партії, відбувалися перегрупування суспільно-політичних сил, відкриваючи чітку перспективу будівництва нової незалежної Польщі. Соціалістів та пілсудчиків [4, 252], які напередодні Першої світової війни були одним рухом та тісно пов'язаними багатьма ідеологічними, особистими і «сентиментальними» стосунками впродовж 1920-х рр., ототожнювали з давніми багатоетнічними, федералістичними й толерантними релігійними традиціями держави, так само як із антиросійськими повстаннями 1794, 1830–1831 та 1863–1864 рр., що мали на меті відновлення незалежності Польської держави на демократичних засадах. Тому не лише робітництво, а й багато національно налаштованих представників інтелігенції підтримували ці два лівих рухи у міжвоєнній Польщі. Соціалісти, за якими йшла значна частина польського населення, визнаючи необхідність часткової націоналізації промисловості й радикальної аграрної реформи, рішуче заперечували шлях, який після жовтневого перевороту 1917 р. обрали Росія. Оптимальною формою суспільно-політичного устрою для Польщі вони вважали парламентську республіку. Зауважимо, насамкінець, про ще одну особливість партійного життя Другої Речі посполитої. Вона полягала в тому, що політичні партії, які діяли в Польщі після 1921 р., мали значно більшу історію, ніж незалежність. Традиційний їх поділ на правих, лівих і центристів не стосувався партій національних меншин та комуністів. На правому крилі бачимо ендеків (ЗЛН), хадеків (ПСХД) і консерваторів, у центрі – ПСЛ «П'яст» і НПР, зліва – ППС, ПСЛ «Визволене». Звичайно, діючих партій у Польщі було більше, однак «близько тридцяти справді відігравали роль» [8, 248].

Висновки. Здобуття державної незалежності Польщі справило вирішальний вплив на розвиток суспільно-політичного життя у країні. Становлення і трансформація польської системи парламентаризму післявоєнної доби пов'язані з множинністю політичних партій, організацій, ідейних течій, яка, природно впливала на функціонування всього державного апарату відновленої держави. Все це було результатом анексії в минулому польських земель. На територіях, що ввійшли до Другої Речі Посполитої у 1918 р., існували значні відмінності у соціальних структурах та політично-правовій системі. Інтеграція польського суспільства ускладнювалася наявністю чисельних етнічних груп, а також регіональною специфікою, що історично склалася. До того ж, у країні спостерігався розвиток сильних національних партій, котрі домагалися підвищення своєї ролі в управлінні країною і загалом у політичному житті. Деклароване рівне для всіх партій право участі у прийнятті важливих законів часто порушували праві партії, насамперед ендеки, які прагнули фактичного усунення партій національних меншин від участі в суспільно-політичному житті країни. Це не могло не викликати недовіру і навіть ворожнечу нацменшин, зокрема українців і білорусів, до Польської держави.

Список використаної літератури

1. Зашкільняк Л. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка 2002. – 752 с.
2. Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 / Л. Алексієвець. – Тернопіль, 2006. – 448 с.
3. Баран З. Відродження і становлення Польської держави 1918 – 1921 рр. / З. Баран. – Львів: ЛДУ, 1995. – 52 с.
4. Faryś J. Piłsudski i Piłsudczycy: z dziejów koncepcji polityczno-ustrojowej (1918–1939) / J. Faryś. – Szczecin: Wydaw. Naukowe US, 1991. – 278.
5. Hemmerling Z. PSL (Polskie Stronnictwo Ludowe) „Wyzwolenie” w parlamentach II Rzeczypospolitej: 1919–1931 / Z. Hemmerling. – Warszawa: Ośrodek Badań Społecznych, 1990. – 337 s.
6. Borkowski J. Ludowcy w II Rzeczypospolitej / J. Borkowski. – Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1987. – 411 s.
7. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / П. Вандич. – К.: Критика, 2004. – 464 с.
8. Toporek M. Historia Polski / M. Toporek. – Kraków: Korona, 1999. – 368 s.

9. Mackiewicz S. *Historja Polskiod 11 listonada 1918 r. do 17 września 1939 r* / S. Mackiewicz. – Kraków, 1985. – 341 s.
10. Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej // Dz U RP, 1921, nr. 44, poz. 267.
11. Nałęcz T. Spór o kształt demokracji i parlamentaryzmu w Polsce w latach 1921–1926 / T. Nałęcz. – Warszawa: Wydawnictwo prywatne j wyższej szkoły business uadministracji, 1994. – 268 s.
12. Szaraniec L. Wojciech Korfanty: przywód cachadecjina Górnym Śląsku w II Rzeczypospolitej / L. Szaraniec. – Katowice: Muzeum Śląskie, 1997. – 15 s.
13. Programa Polskiego Stronnictwa Ludowego. – Lwów, 1903.

References

1. Zashkil'niak, L., Krikun, M. (2002). *History of Poland. From Early times to Nowadays*. Lviv: LNY named after I. Franko. (in Ukr)
2. Alexiievets, L. (2006). *Poland: Establishment of the Independent State in 1918-1926*. Ternopil. (in Ukr)
3. Baran, (1995). *Z. Revival and Formation of the Polish State of 1918-1921*. Lviv: LSU. (in Ukr)
4. Farys', Y. (1991). *Pilsudskii and Pilsudtchiki: Conceptions of the Political Structure (1918-1939)*. Shchesen: Publishing House «Naukove» (in Pol.)
5. Hammerling, Z. (1990). *Polish Storonnitstvo Ludove «Liberated» (Vizvolene) in the Parliament of the Second Commonwealth: 1919-1931* Warsaw: BadanSpoleznich (in Pol.).
6. Borkovskii, Yu. (1987). *National (Narodna) Party in the Second Common wealth*. Warsaw: Narodne (National) Publishing House. (in Pol.).
7. Vandich, P. (2004). *The Value of Freedom. History of Central Eastern Europe from Middle Ages to Nowadays*. Kyiv: Kritica. (in Ukr)
8. Toporek, M. (1999). *History of Poland*. Krakiv: Korona (Crown). (in Pol.)
9. Matskevich, S. (1999). *History Pols 'ka from the 11-th of November of 1939*. Krakiv (in Pol.)
10. Regulations (Ustav) from the 17-th of March of 1921. *The Constitution of the Second Common wealth (1921)*. (in Pol.)
11. Nalentsh, T. (1994). *The Debate on Democracy and Parliamentarism in Poland and Lithuania in 1921-1926*. Warsaw: Private School of Business Publishing House. (in Pol.)
12. Sharanec, L. (1997). *Voitsekorfante Where doSlavic Roots Come From in the Second Commonwealth*. Katowitse: Slavic Museum. (in Pol.)
13. *The Program of Polish Storonnitstvo Ludove (1903)*. Lviv. (in Pol.)

BOYECHKO Vladislav, Doctor of Sciences (History), Professor of the Department of History of Ukraine, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
e-mail: osbb53@ukr.net

DEVELOPMENT OF THE POLITICAL SYSTEM OF THE POLISH REPUBLIC 1914-1921

Abstract. Introduction. *The analysis of the revival and development of the political system of the Polish republic in 1914-1921 does not only permit to deepen the knowledge of history of this state but also enables us to reveal and investigate the problems of its stateliness and development.*

Purpose. *The desire to evaluate more objectively in comparison with Soviet period the history of the Second Commonwealth has been traced in modern Ukrainian historiography. Ukrainian polonistics is represented by the solid works of L. Zashkil'niak, M. Krikun and L. Alexiievets' in which the process of formation and functioning of the Polish political system in 1918-1926 is thoroughly analysed.*

Results. *The analysis of party and political system of Poland which go its state hood after the First World Wartes ties the fact hatit was forming int heprocess of political differen tiation of the Polish society bymeans of trans formation of political forces, their ideological and program settings under new circumstances. In our opinion internally political orientation has become the main differentiating sign of their political activity in comparison with externally political one on the eve and during the First World War.Both forms and directions of the activity of different parties and the evolution of program positions of struggling for socially political structure at the revival stage of the Polish state were defined by all these facts.*

Conclusion. *The formation and transformation the Polish parliamentary system of postwarperiod are connected with multiple political parties, organizations, ideological currents which gave much influen ceon the functioning the whole state apparatus of the revived state. The annexation of the Polish lands in the past has resulted in all these processes. The integration of the Polish society has become complicated by multiple ethical groups and also regional peculiarities which were historically formed. Declared equal right of participation in the important enactment for all parties was often violated by right parties which wanted to eliminate participation in socially political life of the country of national minority parties. It couldn't but cause distrust of national minorities in particular Ukrainians and Belarusians to the Polish State.*

Key words: *revival of Poland, political parties, socially political organizations, Polish state, the programs of the political parties.*

Одержано редакцією 23.10.2017
Прийнято до публікації 30.11.2017